

Posudek na bakalářskou práci MgA. K. Krejčové „Pohled Božího oka: Epistemický ideál, nebo konformita s normami opodstatňování?“

Ústav filosofie a religionistiky FF UK

Předložená práce představuje osobitý myšlenkový výkon, jehož cílem je analyzovat důvody, kvůli nimž je pojem objektivita tak mnohoznačný, a poukázat na úskalí, které se pojí zejména s identifikací objektivního poznání s tzv. „pohledem odnikud“. Pečlivé rozbory jednotlivých historických kroků, které k prosazení tohoto ideálu vedly vedou autorku k otázce, nakolik je pojem objektivita nevyhnutelný, jakými epistemologickými a metafyzickými předpoklady je používání tohoto pojmu ve filosofii a ve vědě podmíněno. Spolu s Rortym pak v závěru zvažuje důvody, kvůli nimž zvažovat nahrazení tohoto termínu jiným pojmem, např. solidaritou.

V prvním oddílu se autorka pokouší přiblížit pojem objektivita rozbořením vlivných slovníkových hesel a upozorňuje na jistá úskalí, která jsou i v nejlepších filosofických encyklopediích spojená s a-historickým používáním tohoto pojmu, v důsledku čehož pak autoři anachronicky mluví o „jediné skutečně objektivní realitě“ například v souvislosti s Platónovým pojetím idejí apod. Zároveň již ve svém rozboru vytyčuje dva hlavní proudy, mezi nimiž se zejména v anglosaské filosofické oblasti spor o objektivitu vede, a sice korespondenční pojetí (dle kterého by objektivita byla na naší mysli nezávislým protějškem našich přesvědčení a soudů) a pojetí konsenzuální (dle kterého by objektivita byla spíše výsledkem intersubjektivních shody). K této části lze vytknout, že výše uvedený spor zůstává bohužel pouze v náčrtu (jehož rozbor by pak lépe připravil půdu pro pozdější historicko-epistemologický přístup jako třetí možný způsob pojednání objektivita); dále je možno litovat, že ačkoli místy autorka naznačuje svou distanci od uváděných pozic, v souhrnu nakonec nepodala dostatečně rozvinutou kritiku některých metafyzických předpokladů, které i zdánlivě neutrální encyklopedická zpracování hesla objektivita obsahují.

Z následujících kapitoly „Objektivita *avant la lettre*“ je patrné, že ideál objektivita nelze pochopit jinak než analýzou jeho protikladů, tj. toho, co je z procesu odhalování světa nutné vyloučit a co je třeba diskvalifikovat, má-li být dosaženo takového poznání, které si nárokuje status objektivita. Spolu s historikem novověké filosofie a vědy P. Zagorinem nejprve podává argumenty ve prospěch teze, podle níž lze původ pojmu objektivita spatřovat již v Baconově kritice idolů, zejména pak v metodě na odstranění idolů jeskyně a souvisejícím požadavkem nestrannosti. Závěrečná kritika Zagorinova přístupu, předpokládajícího nadčasovou objektivitu a nedbající ve svých realistických nárocích na Kuhnovu či Rortyho kritiku kumulativního pojetí historie vědy, pak připravuje půdu pro pozdější překonání a-historického přístupu k objektivitě jak z hlediska historické epistemologie, tak i z kuhnovských pozic.

Radikální kritiku a-historického přístupu k objektivitě podává autorka zejména ve 3. části, která také naznačuje, jaký přístup ona sama upřednostňuje: důsledné historické vystopování ideálu nezaujatého poznání a důsledné rozlišení jeho jednotlivých podob, od věrnosti přírodě, přes mechanickou objektivitu až po rozpoznávání modelových vzorců. Objektivita v této historicko-epistemologické perspektivě ztrácí svou nadčasovost, univerzálnost a také nevyhnutelnost.

Rortyho pozice přichází na závěr jako nejradikálnější kritika iluzí spojených s pojmem objektivita. Kromě dobře cíleného výkladu lze ocenit i velmi originální pasáž na str. 32, kde autorka upozorňuje na možnost shody mezi koncepcemi zdánlivě protichůdnými jako je

Rortyho pragmatický relativismus a Zagorinův ontologický realismus. I Zagorin totiž (spíše mimoděk) přiznává, že poznání na nás nezávislé skutečnosti paradoxně nelze dosáhnout bez respektování dalších ctností, mezi nimiž zmiňuje toleranci k názorům druhého, důvěru v moc argumentů a další hodnoty prosazované Rortym coby kontingentní, leč prospěšné hodnoty pro mezilidskou solidaritu.

Mně samotnému v této bezpochyby kvalitní práci nejvíc chybělo skutečné srovnání přístupu historické epistemologie s Rortyho pragmatickým a téměř defetistickým přístupem k otázce objektivit. Toho se týkají i mé závěrečné poznámky, které nejsou ani tak kritikou předložené práce, jako spíše podnětem k jejímu dalšímu rozvinutí.

1) Je možno litovat toho, že teprve na posledních řádkách své práce autorka – v poněkud zhuštěné formě – propojila Rortyho výzvu k nahrazení objektivit solidaritou s kritikou nadčasové koncepce objektivit u Dastonové a Galisona. Není například dostatečně konkretizované, jak se pojem objektivit může stát „disciplinačním mechanismem autorského subjektu“ (str. 43).

2) Obecněji by pak tuto otázku bylo dobré rozvést v explicitnější komparativní studii, v níž by se ukázaly shody a případná napětí mezi historicko-epistemologickým a pragmatickým přístupem k objektivitě. Jelikož minimálně na třech místech autorka uvádí, že pojem objektivit hodlá zkoumat na pomezí „mezi historickou epistemologií a pragmatismem“, bylo by žádoucí, aby tyto dva přístupy lépe odstínila. Ačkoli je totiž nejspíš považuje za komplementární, přece jen by bylo třeba přinejmenším poukázat na rozdíly mezi Dastonové a Galisonovým pojetím, podle něž objektivita existuje skrze své výtvoř, a Rortyho deflační koncepcí, jež vede k rozpuštění či nahrazení tohoto pojmu jeho alternativami, jako je např. solidarita.

Navzdory těmto drobnějším výtkám si však tato práce, jež se vyznačuje jak obtížností tématu i osobitostí jeho zpracování, zaslouží jednoznačné hodnocení „výborně“.

V Praze 8. ledna 2018

Ondřej Švec